

דמות להזדהות

סדנא לצוות החינוכי בנושא "דמויות משמעותיות בעם"

כתיבה: שרה טוויל; עריכה: אפרת עמנואל

רציונל:

אריקסון הגדיר את "הזהות" כגרעין מרכזי באישיות, ההולך ומתגבש בכל אחד משלבי ההתפתחות של האדם. בכל שלב נבנה נדבך אחד באישיות, וצירופם של נדבכים אלו לכלל שלמות אינטגרטיבית יוצר את הזהות האישית.

הוא אומר כי הזהות מתעצבת בחוויות שיש במרכזן גילויי אמון ונאמנות לבני אדם כיחידים וכקבוצות, לצד גילויי אמון ונאמנות לרעיונות ולמערכות השקפה. הפרט מזדהה עם דמויות משמעותיות מתווכות, המפגישות אותו עם ערכי החברה, והטמעתן של דמויות אלו בתודעתו מהווה בסיס לגיבוש זהותו.

ההזדהות עם מודלים חיים היא ראשיתו ועיקרו של תהליך עיצוב הזהות. המודלים החיים הראשונים הם דמויות ההורים, וממשיכהם הם המורים.

ניתן להרחיב את מעגל המפגשים ולזמן ללומד, באמצעות תוכני הלימוד, מפגש עם דמויות מופת שאין לו קשר ישיר עמן, בשל הריחוק בזמן או במקום, אך הן ראויות לשמש מושג לחיקוי ולהזדהות.

דמויות אלו מייצגות את הניסיון האנושי, התרבותי, המדיני והרוחני, ובאמצעותן נפתח בפני הלומד עולם של דרכי חשיבה, רעיונות, ערכים, סגנונות חיים ודפוסי חיים.

מפגש כזה הוא מעין טבילה שטובלים את התלמיד בכל המשובח בשיריהם... ודברי המוסר... של אנשי קדם מצוינים על מנת שיתלהב הילד ויחקה אותם ויתגעגע להידמות להם.

(זהות יהודית - עיון פסיכולוגי במקורות ישראל ד"ר רפי נעקנין, פרק ג' עמוד 38)

מטרות:

1. להזמין את הצוות לחשיבה משותפת על הדרך המיטבית לקידום הנושא של לימוד דמות, כחלק מטיפוח זהות ציונית דתית.

2. לחוות באופן אישי את העצמה וההשפעה שיש לדמויות על חיינו.

3. לקדם שיח חינוכי-יישומי בנושא "דמות החמ"ד", צרכים, דגשים וכלים.

קהל יעד: מחנכים, צוותי חינוך, הורים.

משך הפעילות: כשעה וחצי

עזרים:

נספח מספר 1: "קלפי דמויות", 2-4 העתקים, בהתאם למספר המשתתפים.

נספח מספר 2: כרטיס משימה, "אני מספר על...", כמספר המשתתפים.

נספח מספר 3: לקט סיפורים, השפעתו של הרב ישראלי, כמחצית ממספר המשתתפים.

מהלך הסדנא:

שלב א - במליאה: "דמויות משפיעות"

המנחה יפזר פתקי "דמויות משפיעות" (נספח מספר 1) על רצפת החדר ויבקש מכל משתתף לבחור פתק המייצג דמות משמעותית בחייו, והמהווה עבורו דמות הזדהות, דמות משפיעה, דמות שממנה הוא מרגיש שלמד / לומד דברים חשובים בחייו.

המנחה יבקש מן המשתתפים לשבת בשלשות ולספר על הדמות שאותה בחרו בהתאם להוראה בכרטיס המשימה "אני מספר על..." (נספח מספר 2).

המנחה יערוך סבב בין השלשות ויכתוב על הלוח רשימת תכונות / עקרונות / מאפיינים של דמויות משפיעות.

שאלות לדין ומחשבה:

1. מה הופך דמות להיות דמות משפיעה, דמות משמעותית?
2. מהי השפעה? האם השפעה חייבת בהכרח לגרום לשינוי התנהגות או לשינוי חשיבה?
3. האם תמיד אנו מודעים לדמויות ולגורמים המשפיעים עלינו?
4. האם ניתן לדבר על "השפעה" כשינוי "הנרטיב האישי" – שינוי הסיפור שאנו מספרים לעצמינו על אודות עצמינו? הביאו דוגמאות.
5. האם השפעה יכולה להיות דבר שלילי? אם כן, מתי?

כמה מילים על "השפעה"

הגדרה 1:

- השראה, האצלה
- פעולה רוחנית על הזולת שיש בה כדי להטותו לרצון הפועל
- הפעלה, הבאת תוצאות
- הבאת שפע, השפעת רוב טובה

(מילון "אבן שושן")

הגדרה 2:

אמצעי ההשפעה מגוונים. השפעה מתנהלת על ידי מתן דוגמה אישית, על ידי שכנוע והנמקה בדרך ההיגיון והמדע, על ידי תעמולה והצגת דברים מגמתית, על ידי איום בשימוש בכוח ובנקיטת אמצעי תגמול. ההשפעה החברתית מופעלת באמצעות צינורות שונים, החל ממגע אישי בלתי פורמלי ועד אמצעי תקשורת המוניים.

(מעובד עפ"י ויקיפדיה)

חלק ב - "דמויות משפיעות ברמה הלאומית"

משימה קבוצתית

- המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות בנות 5-7 משתתפים, ויבקש מכל קבוצה להכין רשימה של עשר הדמויות המשפיעות על הציבור הדתי לאומי בעבר ובהווה (נספח מספר 3).
- כל קבוצה תעביר את הרשימה שלה לקבוצה שלשמאלה.
- הקבוצות ידונו ברשימה שקיבלו מהקבוצה האחרת, ויחוו דעתן על רשימה זו (מאפיינים משותפים לכל הדמויות, השוואה לרשימה שלהם, תובנות חדשות וכדומה).

מליאה

- שיתוף הדמויות וכתיבתן על הלוח.
- ניסוח תכונות, אפיונים וקריטריונים של דמויות משפיעות ברמה ציבורית / לאומית.
- השוואה בין הדמויות שנבחרו ברמה האישית לבין הדמויות ברמה הלאומית.

חלק ג - הרב שאול ישראלי זצ"ל, "עם העם ולפניו"

הרב שאול ישראלי זצ"ל, דמות החמ"ד לתשע"ה, הטביע חותם הלכתי-הגותי על הציבוריות הישראלית במדינת ישראל המתחדשת. הרב אף הטביע חותם אישי משמעותי על מכריו ותלמידיו הרבים (רצ"ב נספח העשרה למנחה בתחילת ההחברת: קורות חיים).

מומלץ לספר על אודות הרב, ולהיעזר במצגת המופיעה באתר החמ"ד בקישור: XXXXXXXX. המנחה יציג בפני המשתתפים חמישה סיפורים קצרים המציגים ממדים שונים של השפעה.

המנחה יבקש מהמשתתפים:

- לזהות את אופן השפעתו של הרב ישראלי
- לברר מהו סוד ההשפעה של הרב
- לבחון קווים בדמותו של הרב ולהשוות בין תכונות הרב לבין תכונות המנהיג

ראוי להדגיש כי עיקר השפעתו של הרב ישראלי התבטאה בהנהגתו ההלכתית הציבורית בתחומים שונים של תורה ומדינה, וכן בתחום המצוות התלויות בארץ בכלל ומצוות השמיטה בפרט. בשני תחומים אלו היה הרב ישראלי חלוץ ופורץ דרך ופסיקותיו משפיעות על מדינת ישראל ועולם התורה עד ימינו.

חלק ד – מליאה: שיח יישומי

המנחה יבקש מכל משתתף לרשום על פתק הצעה לפעילות כיתתית / בית ספרית על אודות הרב ישראלי.

דגשים:

איך נגיש את דמות הרב ישראלי כדי שיהווה מצפן / מודל לחיקוי / השראה וכדומה?

מהם הדגשים החשובים בעבודה מול התלמידים?

מהו הידע החשוב שאותו רצוי להקנות לתלמידים?

כיצד ניתן לקרב את דמותו לתלמידים?

המנחה יבקש מן המשתתפים להציע רעיונות מתודולוגיים.

נספח מספר 1- קלפי דמויות

דמויות משפיעות

לגרפיקאית: אנא עצבי כל משבת בטבלה ככרטיס בודד ובתוכו דמות סתמית בסגנון הפייסבוק

שכן	סבא/סבתא	אח/אחות	אמא/אבא
מחנך	מדריך	תלמיד	מורה
מוזיקאי	שחקן	זמר	ספורטאי
	חבר	רב	קומונר

נספח מספר 2 – כרטיס משימה

אני מספר על...

- שתפו את חבריכם בקבוצה הקטנה בבחירה שלכם:
  - מי הדמות הזו?
  - מדוע בחרתי בדמות זו?
  - מהי רמת הקרבה אלי?
  - באיזה שלב בחיים פגשתי אותה?
- ספרו לחבריכם סיפור משמעותי אשר הטביע בכם חותם (ריחות, צבעים, דמויות נוספות).
- נסו לגבש ביניכם מספר תכונות ומאפיינים משותפים לשלוש הדמויות אשר שמעתם על אודותם.
- היערכו להצגת רשימה זו במליאה.

נספח מספר 3

השפעתו של הרב ישראלי...

מנהיג בשתיקה

הרב ישראלי החל את תפקידו כרב במושב טרם נישואיו. מידי שבת התארח בביתה של משפחה קבועה, ומאוד נהנה לשהות במחיצתה. הם היו שרים יחד זמירות רבות ומשוחחים ארוכות בנושאים שונים.

יום אחד, הבחינה אם המשפחה כי כאשר הרב רואה אותה בכפר בימי החול הוא מתייחס אליה כ"שקופה", אפילו לא נד בראשו לשלום, ואילו בשבת הוא משוחח עמה ארוכות בנושאים רבים. ניסתה האישה להבין את פשר התנהגותו של הרב, והסיקה כי מפני שהיא לבושה במכנסיים קצרים, כדרך של כל בנות המושב, הוא לא מתייחס אליה, ואילו בשבת, בעודה לובשת חצאית, יחסו פתוח ואחר.

כיוון שהעניין הציק לה, החלה האישה ללבוש חצאית גם בימי חול. אמנם חברותיה צחקו ולגלו על בחירתה, אך יחסו של הרב אכן השתנה. לימים, כל נשות הכפר עברו ללבוש חצאיות גם בימי החול.

ייחודיות דרכי פסיקתו

שאלות רבות הקשורות בעבודת האדמה נשאל הרב ישראלי כבר בהיותו רבו של המושב כפר הרא"ה, ושנים רבות אחר כך מתוקף היותו חלוץ בפסיקה. היה עליו לחזור למקורות ראשוניים, למשנה ולתוספתא. הוא נדרש לצאת לשדות, להבין את המציאות ואף להתייעץ עם אגרונומים ואנשי מקצוע.

חקלאים היו שולחים ארגזי פרי על מנת להכריע בסוגיית כלאיים – והוא היה טועם כל פרי, שלטעמו הכרעה רבה על הפסיקה.

כשנשאלו הרבנים הראשיים לישראל, הרב הרצוג והרב עוזיאל, שאלות בנושא כלאיים, היו אומרים: לא נפסוק לפני שנתיעץ עם הרב ישראלי".

כיצד מרקדין

מרכזו של כל חג וכל אירוע אישי או ציבורי בכפר הרא"ה הייתה דרשת הרב, שיצקה תוכן ומשמעות למעמד. נחמה ועידוד בימים קשים ודברי דרבון ואף תוכחה כאשר נדרש, לעיתים בתקיפות, אך תמיד בנועם.

זקני הכפר מספרים, שבשמחת תורה הראשון לכהונתו של הרב ישראלי בכפר הרא"ה, החלו הצעירים לרקוד, כמנהגם, ריקודים "מעורבים". הרב פרץ למעגל ובתקיפות אמר: או אני או הריקודים האלו...

שיעור בקיום מצוות

בחול המועד סוכות תשמ"ח, הגענו אל ביתו של הרב, לקיים מצווה: "להקביל פני רבו ברגל". הרב התכוון לצאת למעמד "הקהל" בכותל המערבי, ומתוקף מעמדו כזקן הרבנים עמד לקרוא בתורה.

עם בואנו הציג בפנינו הרב שאלות רבות על אודות מצוות "הקהל": טעמי המצווה, פרטיה, גדרים, סוגיות בגמרא ועוד. עמדנו נבוכים ולא ידענו להשיב. היה זה שיעור חשוב לחיים!

למדתי באותו היום כי כאשר אני עומד לקראת קיום מצווה חדשה או ייחודית שלא קיימתי עד כה בשגרת חיי, מוטב להתכוון וללמוד את פרטי המצווה, ולא להסתפק בהקפדה ללא הבנה ובירור.

(אבישי אלבוים, מנהל ספריית הרמב"ם בבית אריאלה)

מחלוקת לשם שמיים

הרב ישראלי היה מתמיד עצום. בירושלים מקבלים שבת מוקדם, ובישיבת מרכז הרב נהוג שבזמן שבין קבלת שבת לתפילת ערבית, לומדים. לא היו נאמרות דרשות כפי שמקובל במקומות אחרים. זכור לכל איך הרב ישראלי ישב ולמד באותה עת קצרה (כעשרים דקות) ועיניו לא סרו מהגמרא שלפניו. כך גם בליל שבועות. אחרי השיעור הכללי המיוחד שהוא היה נותן מדי שנה בתחילת הלילה, ועד תפילת שחרית וותיקין, הוא היה שקוע בגמרא שאותה הוא למד. גם כשהיו באים לביתו לשאול אותו שאלות הוא היה מקצר מאוד בדבריו, וחוזר מיד לתלמודו.

(הרב יהודה זולדן, מפמ"ר תושב"ע)